

Ледащиця (скорочено)

Марко Вовчок

I

Пані, у якої служила героїня твору, була не дуже стара. Батько її покійний був князем, тому вона не пропускала можливості нагадати кожному про це, показуючи його портрет. Забувала тільки сказати, що прогуляв князь увесь свій маєток, і їй залишилася тільки материзна — невеликий будиночок із садком у місті.

Половину будинку здавала пані квартирантам, яких годувала, з того й жила.

II—III

Служницю, від імені якої ведеться розповідь, подарувала хазяйці знайома пані, якій та чимось дуже догодила, коли гостювала в неї. Пані не раз жалілася, що нікому їй допомогти у господарстві, то й отримала подарунок — жінку.

Були ще у неї дві кріпачки десь на селі — Горпина Чайчиха та її дочка Настя. До міста вона їх не забирала, бо боялася, що забажають волі. Адже колись були вони козачками, тільки якоюсь неправдою стали кріпаками.

Але коли квартирантів побільшало, мусила пані забрати обох кріпачок до себе. Горпина була мовчазною жінкою і дуже похмурою. Не посміхалася ніколи й говорити ні про що не хотіла. Навіть не заплаче від образи, тільки мовчить. Не раз намагалася оповідачка з нею заговорити, розпитати, та все дарма.

Розповіла тільки, що з чоловіком прожила півроку, а потім він помер від п'янства.

IV

Настя росла жвавою й привітною. Поки ще була маленька, мала вільний час, здружилася із сусідською міщанкою-одноліткою Кривошиєнковою.

Горпина не розмовляла навіть зі своєю дитиною.

V

Пані якось почала дуже сваритися на Горпину. Потім виявилось, що та заговорила з нею про надання їм законної волі. Пані навіть і слухати не хотіла.

Насті теж весь час снілася давня воля.

VI

Насті пішов шістнадцятий рік. Пані почала вчити її гаптувати та шити. А коли побачила, що дівчина здібна, стала брати для неї замовлення. Закінчилися для Насті вільні дні, тепер з ранку до вечора тільки шила. Хоч і хочеться їй піти на вулицю погуляти, та пані не пускає, тільки свариться.

Настя ж має волелюбну вдачу й не може змиритися зі своїм становищем.

VII

Якось пані пішла в гості, а жінки вирішили навідати Настю в панських покоях, де вона шила. Прийшли і бачать, що дівчина заливається гіркими сльозами. Пані їй світ зав'язала своїм шиттям.

VIII

Під час розмови нагодилися пані і почала сваритися на своїх кріпачок. Настю ж обзивала ледащом. Дівчина почала з нею сперечатися, за що її вибили. Довго ще пані розповідала своїм столовникам про ледачих кріпачок.

IX

Настя з того часу стала понура, як і мати: не заговорить, не засміється. Забіжить до неї подружка, а вона навіть піти погуляти не хоче.

Потім почала ночами пропадати.

X

Горпина намагалася дочку постерегти, не пускала її ввечері нікуди, та Настя втікала, і знову не було її цілу ніч. Одного разу прийшла дуже п'яна і радісно розповідала, що "він" обіцяв усім трьом жінкам надати волю.

XI

З того дня щовечора Настя приходила п'яна. Пробували її зачиняти, та вона втікала. Пані соромила її при всіх, але дівчина не зважала.

XII

У Насті народилася дитина — хвороблива і квола. Жінка зовсім не звертала на неї уваги, коли була твереза. А п'яною намагалася погратися з немічним дитям.

Стала вона вже зовсім п'яницею, без випивки не могла і дня.

XIII

Так одного разу дитинка і вмерла. Настя прийшла п'яна, спочатку навіть і не зрозуміла, що сталося, тільки вранці отямилася, жалкувала за своєю дитиною, намагалася її оживити.

XIV

Так минуло два роки. Раптом Настя покинула пити й зробилася дуже тривожна, все чогось чекала. Так три дні. А на третій увечері промовила слово: "Обманив!" Кидалася бігти вбити когось. Пропала кудись. Тільки на другий день привели її москалі й повідомили, що дають усім волю, бо якийсь пан просив за них.

Горпина від такої звістки почала ридати і не могла ніяк заспокоїтись. Зовсім змінилася вона, очі подобрішали, посміхнулася.

XV

Прийняла жінок до себе в хату Настина подруга Кривошиєнкова, почали вони радитись, що далі робити. Але Насті все було байдуже, вона захворіла, марила та все боялася, що її кудись виженуть.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

Героїня твору "Ледащиця" віддає все найдорожче для людини: свою дівочу честь, здоров'я, навіть дитину, щоб тільки стати вільною. Та нелюдські знущання підірвали її здоров'я, так і не змогла вона насолодитися тим вільним життям, яке здобула такою ціною.